

MÖVQE

Şuşa işğal olunanda mən heç dünyaya gəlməmişdim. Lakin kitablardan, verilənlərdən öyrəndiklərimdən və gördüklərimdən, şahidlərin, o cümlədən dəfələrlə orada olmuş atamın söylədiklərindən sonra Şuşa mənim üçün möcüzələr diyarına çevrildi. Nədənsə "Şuşa" deyəndə ilk xəyalıma gələn şəffaf və bərq vuran şüşə olur. Düşünürəm ki, Şuşa qızıl üzüyün brilyant qaşdır. Şairin dili ilə üzümü Şuşaya tutub demək istəyirəm:

*Sən dağların başında mirvarisən,
incisən,
Şəhərlər sırasında dünyada
birincisən!
Gözəlliyin Tanrının qüdrətindən
yarannmış,
Tanrı verən payından bütün cahən
barınmış...
(K.Kərimli)*

kimi təsvir etmək mənim üçün çox çətin-dir. Loğman şəhəri idi Şuşa. Dərnamsız, yivnsiz insanları müalicə edirdi, həyata qaytarırdı. Eşitdiyimə görə, keçmişdə da-va-dərman təsir etməyən xəstələrə deyər-mişlər ki: "Get, bir neçə gün Şuşada qal. Qoy Qarabağın havası səni sağaltsın. Dünyada uca dağlar da çoxdur, dilbər gəşələr də, gözəl şəhərlər də. Amma bi-zim üçün Şuşanın əvəzi yoxdur, yeganə-dir, təkdir, taleyimizə, bəxtimizə yazılan cah-caldır.

XVIII əsrin birinci yarısında Pənahəli xan Cavanşir tərəfindən üç tərəfi sıldırım qayalarla, dərin uçurumlarla, dərələrlə əhatə olunan hündür, əlçatmaz bir yerdə əsası qoyulan Şuşa qalası Qarabağ xanlığının inzibati paytaxtına, siyasi mərkəzə çevrilmişdi. Şuşada idarəetmə və dövlət-çilik ənənələri mövcud idi.

"Kiçik Paris", "Qafqazın sənət məbə-di", "Azərbaycan musiqisinin beşiyi" və "Şorqin konservatoriyası" adlandırılan, Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında mühüm xidmətləri olan bir sıra görkəmli xadimlərin vətəni, eləcə də tarixi mədə-

sətimizə bəxş etdiyi tarixi şəxsiyyətləri ilə seçilən, muğamımızın beşiyi sayılan, Azərbaycan tarixinə Q.Zakir, X.Natəvan, M.Nəvvab, N.Vəzirov, Ə.Haqqverdiyev, Y.V.Çəmənənziminli, F.Köçərli, Ə.Ağaog-lu kimi şəxsiyyətlər bəxş edən Qarabağın dilbər guşəsi olan Şuşa, həqiqətən, özü boyda tarixi abidədir.

Azərbaycan musiqisinin banisi hesab olunan Üzeyir Hacıbəyov da uşaqlıq il-lərində bu şəhərdə yaşamışdır. Üzeyir bəylə yanaşı, C.Qaryağdıoğlu, Bülbül, X.Şuşinski, Niyazi, R.Behbudov, F.Əmirov və S.Ələsgərov kimi korifeylər də Şuşada yazıb yaratmışlar. Bu şəxslərə və Azər-baycan mədəniyyətindəki yerinə görə məhz Şuşa "Qafqazın Konservatoriyası" adlanır. Bu dilbər diyardan pərvazlanan şəxsiyyətlər o qədər çoxdür ki, hamısını xatırlaya bilmirəm.

Şuşanın gözəlliyi, füsunkarlığı, təbiəti və siyasi mərkəz rolunda olması bir çox fəatehrlərin diqqətini özünə cəlb etmişdir. "Şuşanı idarə edən Qarabağı idarə edər" fikiri də məhz buradan meydana gəlmişdir.

Tarixin müxtəlif dövrlərində düş-

Şuşa düşmən əsarətində də qəddini əymədi. Gözəl Şuşa özünün yeni növrəğ-i-nin başlayacağına inandı, səbir və həsrət-lə onu xilas etməyə gələcək igid övdladlan-nın yolunu gözlədi.

Azərbaycan xalqının da ümidi heç bir zaman itmədi, məhz bu səbəbdən 28 illik əsarətə dözdü, tab gətirdi. Həmin inan-ırdı ki, doğmalarının nəfəsinə həsrət qalan xarı bülbül yenə öz gözəlliyi ilə onları valeh edəcək. Hər kəs bilir və başa düşür-dü ki, "Şuşasız Qarabağ, Qarabağsız isə Azərbaycan yoxdur". (H.Əliyev)

Nəhayət, belə bir gün gəldi. 44 günlük Vətən müharibəsində rəşadətli ordumuz Şuşaya qələbə bayrağını cəncdi. Həmin gün – noyabrın 8-də Azərbaycan Prezi-denti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İ. Əliyevin "Əziz Şuşa, sən azadsan! Əziz Şuşa, biz qayıtdıq! Əziz Şuşa, biz səni dirçəldəcəyik!" ifadələri Azərbaycan xalqının bütün acılarını unudurdu. Şuşa öz igid övdladlarının qəhrəmanlığı, canı və qanı bahasına azad oldu.

Bu xoş xəbər Azərbaycanı ayaq üstə qaldırdı. İnsanlar küçələrə, meydanlara

Şuşa Qarabağın tacıdır

mənə təslim olmayan Şuşa qalası aylarla muhasirədə saxlanılsa da, bu cənnətmə-kan diyarı fəth etmək heç kimə nəşib ol-mamışdır. Lakin 1992-ci ildə bu qədim şəhər səhlənkərlərin qurbanı oldu. Beləcə əsrlərdən bəri alınmaz qala kimi düşmən hücumlarına mətanətlə sinə gərən Şuşa həmişə təbiətində, gur sulu bulaqlarına həsəd aparən ermənilərə əsir oldu. 28 il məhbəslük həyatı yaşadı Şuşa. Onunla bərabər, Azərbaycan xalqı da ağrı-acılar və həsrət içində qıvrıldı.

Şuşa düz 28 il talandı, vuran qoyuldu. Düz 28 il dağlarının başı qara buludlu, meşələri dumanlı olan Şuşada qurbətdə

axışaraq qürur və böyük sevine hissələrini paylaşır, bir-birinə gözüdənlığı verirdilər. Bu qələbə milli tariximizin, qü-rürümüzün, məniyyətimizin, mədəniyyət və incəsənətimizin, Qarabağın baş tacının xilas edilməsi demək idi. Bu, ordumuzun gücünün, xalqımızın birliyi və təzahürü idi. Şuşanın və digər işğal olunmuş əra-zələrimizin azad oluması üçün həyatını qurban vermiş şəhidlərimizi, qazilərimizi və igid döyüşçülərimizi daim yad etmək və xatırlamaq hər birimizin borcudur. Bu borc isə heç nə ilə ödənilməz.

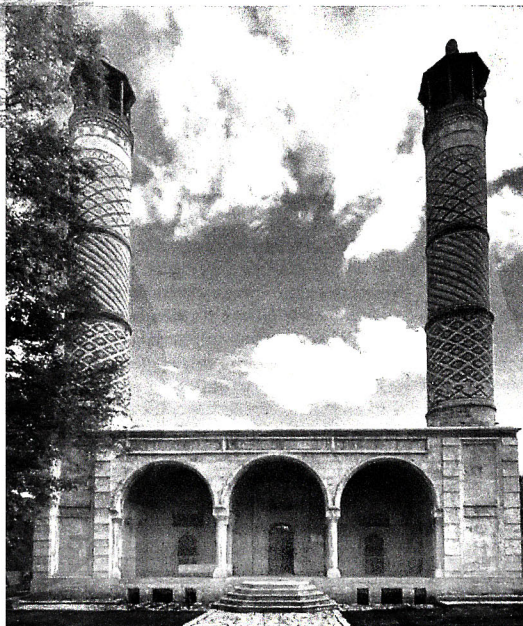
Öz azadlığımıza qovuşmuş Şuşa Azər-baycanın mədəniyyət paytaxtı elan edil-mişdir. Şuşanın xalqımız üçün tarixi əhə-miyyəti, yüksək mədəni-mənəvi dəyəri nəzərə alınaraq 2022-ci il "Şuşa ili" elan olunmuşdur. Ha-zırda Şuşanın əvvəlki görkəmi-nin özünə qaytarması, eləcə də dünyanın ən gözəl şəhərlərindən birinə çevrilməsi üçün sürətli bərpa və quruculuq işləri aparılır. Artıq Şuşa yeni müstəqil, qüdrətli və qalib Azərbaycanın ictimai-siyasi, mədəniyyət və incəsənət mərkəzidir.

Bu gün Şuşa özünün yeni növrəğini yaşayır, sevilir və gözəlləşir. Yenə qonaqlı- qaralı Cıdır düzü igidlərin məskəninə çevrilir. Şuşada azan səsi eşidilir.

Şuşa haqqında daha çox yazmaq istərdim. Amma öz gözle-rimlə gördüklərimi yazmaq daha səmimi olardı, mənəcə. Qarabağı, üç nəfər həmkəndlimin də uğrun-da şəhid olduğu Şuşanı öz göz-lərimlə görmək istərdim. Orada şəhidlərimizi yad etmək, qazilə-rimizi və Şuşa fəatehrlərini xatır-lamaq, aparılan işləri, insanların həsrət qaldıqları yurdlarına qo-vuşmağını və təhlükəsiz yaşamasını gör-mək ən böyük arzumdur.

Bu ümidlə yazıma nöqtə qoyuram.

**SEVDA VERDİYEVA,
ADPU-nun Şəki filialının
IV kurs tələbəsi**

qalan, səsi kəsilən sarı bülbül kimi sirdaşı xarı bülbülün də böynü bükük qaldı. Şuşa şuşalırsız qaldı. Cıdır düzü nəmərdlən-irin lapdağı altına düşdü. Düşmən güllə-sindən "yaralanan" Bülbülün, Üzeyirin, Natəvanın heykəlləri doğma xalqına qayı-dacağı günü gözlədilər.

Niyə "gözəlliyi Tanrının qüdrətindən yarannmış" Şuşa bizim üçün bu qədər önəmlidir? Bu suala Ümummilli liderimiz H.Əliyevin sözləri ilə cavab vermək istərdim. O deyirdi: "Şuşa Azərbaycanın ən əziz və böyük tarixi olan bir guşəsidir. Şuşanı yaradanlar, Şuşa şəhərini quranlar, Şuşa qalasını tikənlər Azərbaycan torpağının sahibləri olublar və Qarabağda Azərbaycan torpağının daim qorunması, saxlanması üçün Şuşa şəhərini, qalasını yaradıblar. Bu, Azərbaycan xalqının, əcdadlarımızın yaratdığı böyük abidədir, təkcə şəhər deyil, böyük bir tarixi abidədir. Bu şəhərdə, onun ətrafında Azərbaycan xalqının bir neçə əsrlik tarixə malik böyük mədəniyyəti, mədəni irsi, qəhrəmanlıq nümunələri yaranıb. Şuşa təkcə şuşalılar üçün yox, bütün azərbaycanlılar üçün, vətəni, millətini sevmən hər bir vətəndaşımız üçün əziz bir şəhərdir, əziz bir torpaqdır, əziz bir qaladır, əziz bir abidədir".

Şuşanın ab-havası, iqlimi tamam bambaşqadır. Şuşa dağlarının məğrurluğu, gül-çəyimin ətri, quşların nəğməsi, bulaqlarının zümzüməsi, şələlələrinin şirtilisi o qədər qeyri-adi ki, onu olduğu

niyyət, sənətkarlıq və ticarət mərkəzi kimi tanınan Şuşa nəinki Qafqazda, Yaxın Şorq ölkələrində də məşhur idi. Getdikcə daha da gözəlləşən bu şəhər Qafqazın dəbdəbəli şəhərlərindən sayılır və Qafqazın incisi hesab olunurdu. Zənginliyinə və ticarət əlaqəsinə görə Şuşa İrəvan, Tiflis, Gəncə, Bakı, Şamaxı, Naxçıvan kimi inkişaf etmiş şəhərlərlə bir sırada dayanır-dı.

Şuşa təkcə özünün coğrafi gözəlliyi və siyasi mərkəz olması ilə deyil, tarixi və mədəni irsimizin nümunələrini özündə əks etdirməsi ilə də tarixi və mədəni əhəmiyyətə malikdir. Şuşa mədəniyyət paytaxtı – mədəniyyət beşiyidir. Burada Azərbaycan mədəniyyətinin ən görkəmli nümayəndələri yaşayıb, yaratmışlar.

Şorq ölkələrinin mədəniyyət mərkəzlərindən olan, milli memarlıq üslubu və şərqilərə məxsus memarlıq ilə seçilən, mədəniyyətimizə, ədəbiyyatımıza, incəsən-